

Ольга Коляструк

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
доктор історичних наук, професор (Україна)
e-mail: kolvia58@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1099-5868>
ResearcherID: publons.com/researcher/3308378/olha-kolyastruk/

Олександр Коляструк

Інститут історії України НАН України
кандидат історичних наук, науковий співробітник(Україна)
e-mail: york223@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7520-9157>
ResearcherID: <https://publons.com/researcher/3446670/oleksandr-koliastruk/>

Радянські політичні ритуали і практики повсякдення

Анотація. Метою статті є аналіз радянських політичних ритуалів і повсякденних практик, що склались під їх впливом. **Методологія дослідження** ґрунтується на загальних і спеціально-історичних методах пізнання минулого з залученням методів соціокультурної та політичної антропології. Наукова **новизна** роботи полягає у тому, що вперше проаналізовано роль радянських політичних ритуалів різного типу у становленні норм і практик радянського повсякденного життя; виявлено впливовість радянської ритуальної культури у зміцненні радянського режиму. Масові календарні свята-ритуали (День Жовтневої революції, День солідарності трудящих) не тільки означали нову еру в історії, а й нівелювали сакральність християнського циклу (Різдво Христове – Великдень). Простежено еволюцію не лише формальної організації радянського ритуалу (від інсценування-імітації через карнавалізацію до монументальної наративізації), а й вдосконалення його змістового наповнення (номінація – сакралізація – монументалізація – меморіалізація). Святкова комеморація від самого початку була покликана формувати радянську ідентичність і конструювати колективне минуле, задавати рамки колективної пам'яті. Офіційні ритуали поступово проникали і в повсякдення (святкові сімейні і товариські застілля, прибирання оселі, придбання обновок, вітальні листівки). **Висновки.** Радянські ритуали від їх зародження стали надійною ідеологічною зброєю, інструментом комуністичної індоктринації населення країни. Політичні ритуали відіграли визначальну роль у легітимації більшовицької влади, стали дієвим засобом її комунікації з суспільством, уможливили його консолідацію в рамках радянського політичного канону, мінімізували соціальну конфліктність, нівелювали відкрите невдоволення владою, сприяли формуванню ідеологічної одностайності. Радянські політичні ритуали поруч з репресивними методами прислужились створенню нової політичної реальності, уможливили її засвоєння і прийняття масами, сформували свідомість, стимулювали до відповідних політичних дій і практики повсякдення.

Ключові слова: ритуал, політичний ритуал, більшовики, повсякденне життя, повсякденні практики.

Постановка проблеми. Формування нового радянського ладу і зміцнення своїх керівних позицій були першочерговими завданнями, що їх мала розв'язувати більшовицька влада як засадничі. Відтак, радянське будівництво в усіх сферах мало наскрізний ідеологічний характер. По суті, атестувавши себе єдиною силою, спроможною швидко змінити країну, більшовики заходились усіма доступними засобами реалізовувати власний ідеал майбутнього. Не загасивши вогнищ громадянської війни й остаточно не здолавши національного спротиву колишніх імперських колоній, вони прагнули встановити суцільний контроль над усіма сферами життя, скерувати поступ країни і нав'язати свої ідеали. Для цього на додаток до репресивних методів, уже апробованих під час жовтневого перевороту і закріплення влади, була розроблена програма монументальної пропаганди, складником якої був ритуал, оскільки за його допомогою можна було наочно, доступно, зрозуміло і переконливо впроваджувати в суспільну свідомість потрібні ідеї. Завдяки добре продуманому і організованому дійству ритуали не лише опановували свідомістю неосвічених мас, а й закріплювалися в ній, ставали чинниками поведінки у буденному житті і відкладали у пам'яті відповідні символи.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Ритуал як соціокультурне явище здавна знаходиться в полі інтересів етнологів, істориків, політологів, культурних антропологів, соціологів. Можна виділити кілька підходів до з'ясування сутності його дієвості не лише в

архаїчних культурах, де він первинно постав, а й у зрілих суспільствах. Дослідники первісної культури, міфології та релігії М. Еліаде, В. Топоров, Дж. Фрезер вказували на визначальну роль ритуалу в сакралізації ключових для життя первісної спільноти явищ. У концепціях структурної антропології та функціоналізму аналізували ритуал етнологи А. Редкліф-Браун, К. Леві-Строс, Б. Малиновський. Втім перший комплексний аналіз соціально-політичних функцій ритуалу був здійснений соціологом Е. Дюркгеймом, який відзначив його консолідуючий, інтегруючий та аксіологічний потенціал. Культурологу К. Гірцу йшлося про значимість ритуальних практик для соціальної комунікації та культурної символізації. Важливими для розуміння перформативної дії ритуалів є напрацювання К. Вульфа, І. Гофмана, П. Бурдьє, Р. Коллінза, Ю. Прозорової. Оригінальну ретроспективно-прогностичну аналітику радянських і пострадянських ритуалів запропонував Г. Мусіхін.

На роль ритуалу в радянській політичній культурі звернули увагу соціологи Ю. Левада, Б. Дубін, Л. Гудков під час реалізації спеціального проекту «Радянська проста людина» (1989-1999 рр.). На особливу увагу заслуговує праця російського культуролога В. Глебкіна «Ритуал в радянській культурі» (М., 1998), в якій він здійснив семантичний аналіз театралізованих інсценувань 1920-х рр., а також масових заходів (демонстрацій, мітингів, спортивних свят, з'їздів) від раннього сталінського до брежнєвського часу.

Серед сучасних українських авторів відзначимо напрацювання політологів О. Заславської, С. Кривенка, Ю. Малиновської, М. Юрія. Знана українська лінгвістка Л. Масенко присвятила увагу радянським мовленнєвим практикам (офіційним і буденним), а її колега О. Калиновська спеціально виокремила феномен вербального ритуалу на прикладі пізньюрадянського часу.

З історичних досліджень вартує виокремити праці С. Єкельчика «Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві» (К., 2008) та «Повсякденний сталінізм. Київ і кияни після Великої війни» (К., 2018). Якщо у першій з названих книг автор застерігає від спрощеного пояснення ідеологічної ситуації в УРСР як наслідку суто московської окупації, ілюструючи численними прикладами про адаптивну й мобілізаційну функцію радянських ритуалів, то в другій – напряду ставить ритуали спеціальним предметом авторського аналізу повоєнного повсякдення (1943-1953 рр.). Дослідник системно розкриває форми і змісти повсякденних радянських ритуалів. Показує, які цілі мала влада, впроваджуючи той чи інший ритуал, як домагалася його результативності при наступних повторях. З іншого боку, автор показує, як люди, прагнучи вижити, намагались уникнути участі в ритуалі або удавали слухняність у разі неприйнятності чи обтяжливості.

Мета статті полягає в аналізі радянських політичних ритуалів і повсякденних практик, що склались під їх впливом.

Виклад основного матеріалу. Політичний ритуал, за класичним визначенням, являє собою стандартизований повтор дій, політично значущих, ідеологічно санкціонованих і драматично інсценізованих, з метою регулярного підтвердження й зміцнення соціально-політичного устрою.

Політичні ритуали через їх видовищний аспект влада експлуатує, передусім, в традиційних суспільствах або в постреволуційних ситуаціях невизначеності, маючи їх за зручний інструмент залучення мас до сприйняття нових реалій, які потребують забезпечення стійкої легітимізації. Легітимність при цьому тлумачиться як здатність системи підтримувати віру населення в те, що існуючі політичні інститути найбільш відповідні інтересам суспільства. На неподільність міфу і ритуалу вказував ще Е. Кассієр, який розглядав міф як епічну, а ритуал – як драматичну сторони однієї медалі, стверджуючи, що ритуал є «життєвим принципом» міфу. Міф і ритуал утворюють «взаємовигідну політичну коаліцію»: перший наділяє другий легітимністю, а другий, в свою чергу, забезпечує першому механізм підтримки в повсякденному житті, чи то стійкий наратив, чи монументальна пропаганда чи якась форма афективного залучення [Мусихин, 2015 : 101].

Відтак політичний ритуал є процесом узаконення влади і засобом політичної комунікації. Свого часу К. Гірц зауважив на тому, що правляча еліта у складно організованому суспільстві вдається до символічних форм, які не тільки виражають сам факт її правління, а й легітимізують його: «Не важливо, наскільки демократичним чином члени еліти були обрані (почасти не дуже демократичним), вони виправдовують своє існування і оформлюють дії у такі форми як церемонії, інсигнії, передання, формальності, збірки історій, які вони або успадкували від попередньої влади, або, у більш революційних ситуаціях, винайшли спеціально» [Гірц, 2004 : 112]. Саме після жовтневого перевороту з'явилась настанова на створення власних комуністичних ритуалів, що мали протистояти релігійним. Сенс цілком прозорий: як релігійні ритуали робили видимою єдину сакральну спільноту – Християнську Церкву, так і більшовицькі ритуали мали підтвердити наявність нового сакрального утворення – держави Рад.

Театралізований ритуал мав створити і просувати в маси в доступній формі нову історичну міфологію, подавати спрощену соціологічну схему соціальної справедливості і

класової боротьби. Підкреслимо, що настанову театралізації життя обстоювали лідери Пролеткульту. В ранньорадянський період більшовики практикували «революційні інсценування», до яких поруч із пролеткультівцями залучали митців-авангардистів (до прикладу, М. Бойчука – у Києві, К. Малевича – у Вітебську, О. Екстер – в Одесі, В. Татліна – в Москві, Д. Бурлюка – у Петербурзі). Ці грандіозні театральні вистави, в яких могли брати участь від кількох сотень до кількох тисяч людей, вражали і масштабами дійства, і режисурою, і декоруванням (скажімо, під час святкування першої річниці штурму Зимового палацу всі будинки на Палацовій площі були суцільно задрапіровані кумачем). За цією монументальністю і епічним характером, на думку В. Глебкіна, крилося «прагнення зняти перепони між театральною виставою і життям, між глядачем і актором, і в такий спосіб наповнити театр пафосом і пристрастю вируючого життя, а життю надати яскравість, насиченість і сакральну значущість театральної дії» [Глебкін, 1998 : 74-75].

За аналітикою Е. Дюркгейма та І. Гофмана, ритуал являє собою сформований взаємно сфокусованими емоціями і увагою механізм, який щохвилини продукує учасниками взаємодії нову реальність. У ритуалі, відповідно, немає «глядачів» як сторонніх спостерігачів чи байдужих перехожих. Він обов'язково передбачає ту або іншу форму залучення, а не просто глядацького сприйняття.

На відміну від суто вербальних форм комунікації ритуали являли собою соціальні композиції, в яких встановлюється порядок та ієрархія у спільному соціальному дійстві та його інтерпретації. Відбувається взаємодія як соціальною драматургією запрограмована на результат: «Виконавці і публіка, перед якою вони стараються, діють так, наче між ними існує мовчазна домовленість підтримувати певну рівновагу і згоду. Ця рівновага тримається почасти на несвідомій моральній пізнавальній згоді не вводити один одного в оману надто сильно, тому що створювані людьми ефекти і враження – це, зазвичай, єдиний шлях пізнання іншого, його намірів і діяльності» [Гофман, 2000 : 196]. Діючі ритуально люди своєю тілесністю вносять у соціальну ситуацію «більше», ніж проста мовна комунікація. Це «більше» закладено в матеріальності тіла і в екзистенції людини. У ритуалах завдяки інсценуванню долаються відмінності і створюється спільність. Відбувається це не тільки комунікативно-мовним, а й тілесно-матеріальним чином. Люди інсценують себе, своє ставлення до інших і створюють соціальне [Вульф, 2010 : 23-24]. Ритуал, як інсценування з емоційним зарядом і динамікою людського тіла, надається до організації переходу (ініціації) особи всередині спільноти і між спільнотами. Як про це на початку ХХ ст. висновкував американський філософ і соціолог Дж. Мід: «...соціально-психологічні налаштування інших людей піддаються генералізації, з'являється «усуспільнений інший» (the generalized other), уявний в поняттях «народ», «мораль», «Бог», «суспільство» тощо» [Мід, 2000 : 77]. Цей «усуспільнений інший» і є наслідком реалізації супер-завдання режисерського задуму, асоціюється з формуванням загальних абстрактних правил поведінки, дотримання яких підтримує існування цього суспільства як цілого.

На середину 1920-х рр. масові театралізації практично вичерпали себе. Основними формами відтоді стали демонстрації, марші, триумфальна хода, в яких мала відобразитись монолітність і одностайність, потуга і енергійність, сила і впевненість. Досягаючи стабілізації та стійкості переважно за допомогою репресій, влада дедалі вдавалась до масових політичних заходів, аби переконати, що «жити стало краще, жити стало веселіше». Офіційна карнавалізація мала погасити спротив і розвіяти сумнів. Так насаджувався дискурс радості і щастя, натомість незадоволених можна було маркувати «чужими», незгодні потрапляли в розряд «ворогів народу». К. Вульф розкривав цей механізм таким чином: «Оскільки ритуальна композиція запрошує до «підігрування», то вона веде до того, щоб прийняти артикульовані в ній порядок і відносини влади. Той, хто не приймає запрошення «підіграти», виділяється, виключається і може стати цапом-відбувайлом і тим самим набути проєкції негативності і насильства» [Вульф, 2010 : 26].

Для переконливості масовим заходам надавали ознак народного гуляння, використовувалася трансформована на радянський лад обрядовість (до прикладу, після заборони Різдва ялинка як обов'язковий атрибут свята з ініціативи П.Постишева у 1934 р. була реабілітована в новій іпостасі – «новорічної» ялинка). Навіть у стереотипні партійні з'їзди і урядові наради стали вводити додаткові ритуальні елементи: вітання піонерів, рапорти передовиків, зачитування звернень трудящих тощо. Поступово в менталітеті і повсякденній культурі стали мирно сусідити колись несумісні явища і практики. Радянські святкові ритуали розширювали свій ареал і тривалість. Вже до початку Другої світової війни «жовтневі» і «травневі» свята ввійшли в норму

Усі найбільш значимі ритуали, включаючи політичні, мають тричленну структуру: спочатку вони передбачають відокремлення учасників ритуалу від повсякденного життя («обраність» і

«довіра»), потім їх переміщення у надзвичайні умови («ініціація» і «сакралізація») й, нарешті, повернення в повсякденність, але вже в якості «посвячених».

Радянські ритуали стали насаджувати і через родинні звичаєві практики. Для цього цілком придатними були механізми елементарної матеріальної тріади повсякденності (їжа – одяг – житло), яка системно підпадала під вплив державної ритуалістики. Оновлення чи прибирання помешкання «до свята», придбання обновок скеровувалось радянським календарем. З року в рік дедалі більше виграно вводився привабливий «гастрономічний» елемент: багаті буфетні ятки у день виборів, додаткові продуктові пайки, поява дефіциту напередодні свята. З іншого боку, доступність дефіцитних товарів і послуг напередодні «червоного дня» календаря (від «Советского шампанского», майонезу, горошку, «Московської» ковбаси до отримання ключів від квартири) мала спрацьовувати на ефект близькості народу і правлячої верхівки, «батьківську» турботу влади.

Ритуал неминуче корегувався профанним: від вуличного розпивання «чекушки» біля вантажівки з закинутими в її кузов гаслами і транспарантами та пивних забігайлівок люди все частіше стали повертатися до налагодженого сімейного чи невимушеного товариського застілля. Бенкети після урочистих демонстрацій наповнювались родинною і довірливою атмосферою (спільні спогади, співання пісень, ігри з дітьми, жарти). Так державні і політичні події отримували «домашню» прописку, приживлювались і ставали «народними» й «своїми» поруч з днями народження, весіллями, витісняючи (чи утискуючи) релігійні свята. Поширення ритуальної норми на приватну сферу буття шляхом привласнення обернулось її етатизацією (до прикладу, обов'язкове для молодят покладання квітів до пам'ятника Леніну, меморіалу героїв війни, до Вічного вогню). «Регулярність святкового ритуалу, – говорить Мусихін, – надає людському життю певний ритм, який одночасно суголосний з повсякденністю і виходить за її межі, оскільки значущі політичні річниці відзначаються щороку, хоча першоджерело цієї події може відстояти від нас вже на століття» [Мусихін, 2015 : 104]. Така політична експансія державного розмивала межі приватного, уможливлювала маніпулювання суспільством на рівні щоденного життя.

Більшість дослідників визнають, що засадничими функціями політичного ритуалу є 1) формування стереотипів поведінки; 2) закріплення однодумства; 3) запобігання соціальним конфліктам; 4) маніпулювання ціннісними орієнтирами; 5) соціально-психологічна легітимація влади.

Сучасні політичні антропологи наполягають на драматургічному чиннику політичного ритуального дійства: «...це особливі соціальні практики, які не можна ототожнювати зі звичками, обрядами, традиціями, через їх особливий перформативний ефект, який виникає завдяки регулярному повторюванню заздалегідь засвоєних знакових дій з очевидним «драматургічним» навантаженням» [Мусихін, 2015 : 99]. Відтак соціолог І. Гофман вважав, що для комплексного аналізу соціальної історії, окрім традиційних технічного, структурного, політичного і культурного підходів слід використовувати і драматургічну перспективу, що дозволить не лише розпізнати ролі, побачити маски, але й з'ясувати скриті смисли соціальної драматургії. Він наголошував, що соціалізація передбачає виконання відповідних ролей і сценаріїв, які часто бувають накинутими і примусовими. Людина, аби вижити мімікрує: «Життєва практика людини театралізується. І тут її в першу чергу починає цікавити проблема, аморальна за своєю суттю, створення видимості, переконливого для інших враження, ніби в її діях дотримані всі норми моралі і законності. Саме тому повсякденне життя часто робить зі звичайних людей досвідчених знавців сценічної майстерності» на політичній арені. Прикметно, що епіграфом до своєї фундаментальної праці «Представлення себе іншим у повсякденному житті» він взяв слова іспанського філософа Дж. Сантаяни, фрагмент дозволимо собі процитувати: «Живі організми, стикаючись з зовнішнім середовищем, змушені набувати захисну оболонку, і ніхто не протестує проти таких оболонок на тій підставі, що вони, мовляв, не головні їх частини» [Гофман, 2000 : 27]. Так і в учасників конструйованого радянського соціуму з'являлася захисна маска, наростала рятівна мушля, оскільки «структури «порядку взаємодії» формується під впливом протилежних сил, що діють на виконавців. З одного боку, їх повсякденне життя обплутане моральними обмеженнями, так що вони суб'єктивно і об'єктивно перебувають в сфері моральних відносин. З іншого боку, кожна людина в круговороті повсякденних справ рано чи пізно стикається з ситуацією, коли для користі справи потрібно сконцентрувати і трошки підправити враження (тобто вдатися до маніпуляції), вироблені її діями на інших. Ділові дії по суті перетворюються тоді в «жести», адресовані аудиторії» [Гофман, 2000 : 196-197].

Висновки. Ритуали як колективна символічна дія лежать в основі конструювання соціальної і політичної реальності (К. Вульф, І. Гофман). Вони одночасно і виражають, і формують характер реального світу. Вони формують його, виховуючи в людині певні схильності, здібності, навички, звички, обов'язки, які надають мотивації і сталості її діяльності та її досвіду. Соціальні теоретики схильні аналізувати ритуал як консервативне утворення, що передбачає

поклоніння традиціям, закладеним у глибокій давнині, як механізм відтворення соціальної структури в тому вигляді, як вона існувала завжди. Втім радянський політичний ритуал був динамічним – маючи стійкий ідеологічний стрижень, вдосконалювався під тиском досвіду його практичного засвоєння. Політичне повсякденне життя радянської людини формувалося як досвід засвоєння ланцюжка політичних ритуалів інтеракції.

Радянські ритуали від їх зародження стали надійною ідеологічною зброєю, інструментом комуністичної індоктринації населення країни. Політичні ритуали відіграли визначальну роль у легітимації більшовицької влади, стали дієвим засобом її комунікації з суспільством, уможливили його консолідацію в рамках радянського політичного канону, мінімізували соціальну конфліктність, нівелювали відкрите невдоволення владою, сприяли формуванню ідеологічної однаковості. Радянські політичні ритуали поруч з репресивними методами прислужилися створенню нової політичної реальності, уможливили її засвоєння і прийняття масами, сформували свідомість, стимулювали до відповідних політичних дій і практики повсякдення.

Подяка. Висловлюємо щиру вдячність працівникам бібліотек за сприяння у підготовці статті, а також членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку. Висловлюємо також подяку Центральному міжрегіональному відділу Управління забезпечення реалізації політики національної пам'яті в регіонах УІНП за можливість апробувати напрацювання на семінарі-тренінгу для освітян та працівників культури на тему «Декомунізація свідомості» з циклу «Декомунізація – дерадянізація – деколонізація».

Фінансування. Автори не отримали фінансової підтримки для дослідження, авторства та / або публікації цієї статті.

Джерела та література:

- Вульф, К.** (2010) .Производство социального: ритуал, эмоции, воспоминания *Журнал социологии и социальной антропологии*. Т. 8 (3), 23-50.
- Гирц, К.** (2004) *Интерпретация культур*. Москва : РОССПЭН, 560 с.
- Глебкин, В.В.** (1998) *Ритуал в советской культуре*. Москва : «Янус-К», 168 с.
- Гофман И.** (2000). *Представление себя другим в повседневной жизни*. Москва : КАНОН-пресс-Ц, 304 с.
- Мід Дж. Г.** (2000) *Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста*. Київ : Український Центр духовної культури, 416 с.
- Мусихин, Г.И.** (2015) «Блеск и нищета» политических ритуалов. *Журнал политической философии и социологии политики «Полития. Анализ. Хроника. Прогноз»* (2), 98-109 DOI: 10.30570/2078-5089-2015-77-2-98-109

Ольга Коляструк

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского
доктор исторических наук, профессор (Украина)

Александр Коляструк

Институт истории Украины НАН Украины
кандидат исторических наук, научный сотрудник (Украина)

Советские политические ритуалы и практики повседневности

Аннотация. Целью статьи является анализ советских политических ритуалов и повседневных практик, сформировавшихся под их влиянием. **Методология исследования** основана на общих и специально-исторических методах изучения прошлого с использованием методов социокультурной и политической антропологии. **Научная новизна** работы состоит в том, что впервые проанализирована роль советских политических ритуалов разного типа в становлении норм и практик советской повседневной жизни; определено влияние советской ритуальной культуры в укреплении советского режима. Массовые календарные праздники-ритуалы (День Октябрьской революции, День солидарности трудящихся) не только знаменовали новую эпоху в истории, но и нивелировали сакральность христианского цикла (Рождество Христово – Пасха). Прослежена эволюция не только формальной организации советского ритуала (от инсценировки-имитации через карнавализацию к монументальной нарративности), а и усовершенствование его смыслового наполнения (номинация – сакрализация – монументализация – мемориализация). Праздничная коммеморация изначально была призвана формировать советскую идентичность и конструировать коллективное прошлое, определять рамки коллективной памяти. Официальные ритуалы постепенно проникали и в повседневность (праздничные семейные и дружеские застолья, уборка дома, приобретение обновок, поздравительные открытки). **Выводы.** Советские ритуалы от их сождения были надежным идеологическим оружием, инструментом коммунистической индоктринации населения страны.

.....
Политические ритуалы сыграли определяющую роль в легитимации большевистской власти, стали действенным способом ее коммуникации с обществом, содействовали его консолидации в рамках советского политического канона, снизили социальную конфликтность и открытое недовольство властью, содействовали формированию идеологического единства. Советские политические ритуалы вместе с репрессивными методами послужили созданию новой политической реальности, содействовали ее усвоению и принятию массами, сформировали сознание, стимулировали определённые политические поступки и практики повседневности.

Ключевые слова: ритуал, политический ритуал, большевики, повседневная жизнь, повседневные практики.

Olha A. Koliastruk

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Dr (History), Professor (Ukraine)

Oleksandr P. Koliastruk

Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine
PhD (History), Researcher (Ukraine)

Soviet Political Rituals and Daily Practices

Abstract. *The purpose of this article is the analysis of the Soviet political rituals and daily practices that developed under their influence. The methodology of the research is based on the general and special historical methods of cognition of the past involving the methods of socio-cultural and political anthropology. The scientific novelty of the paper consists in the fact that the role of various Soviet political rituals in establishing of the norms and practices of the Soviet daily life has been analyzed for the first time and the influence of the Soviet ritual culture in the Soviet regime strengthening has been found. Mass calendar holidays-rituals (October Revolution Day, Workers' Solidarity Day) not only marked a new era in the history, but also leveled the sacredness of the Christian cycle (Christmas – Easter). Evolution of the formal organization of the Soviet ritual (from staging-imitation through carnivalization to monumental narrativization) and improvement of its semantic content (nomination – sacralization – monumentalization – memorialization) have been traced. From the beginning, festive commemoration was meant to form the Soviet identity, design the collective past and set the framework of collective memory. Official rituals gradually penetrated into the daily life (family and friendly holiday feasts, house cleaning, novelties purchase and greeting cards). Conclusions. From the beginning, the Soviet rituals were a reliable ideological weapon, an instrument of the communist indoctrination of the country's population. Political rituals played a major role in legitimization of the Bolsheviks power, became an effective means of communication with society, enabled its consolidation within the framework of the Soviet political canon, minimized the social conflicts, leveled open dissatisfaction with the governmental authorities and assisted in the formation of ideological unanimity. Along with repressive methods, the Soviet political rituals served to create new political reality, enabled its acceptance by the masses of people, formed consciousness, encouraged relevant political actions and practices of the daily life.*

Key words: ritual, political ritual, the Bolsheviks, daily life, daily practices.

References:

- Vulf, K.** (2010). Proizvodstvo sotsialnogo: ritual, emotsii, vospominaniya [Production of the social: ritual, emotions, memories] *Zhurnal sotsiologii i sotsialnoy antropologii - Journal of Sociology and Social Anthropology*. T. 8 (3), 23-50. [in Russian]
- Girts, K.** (2004) *Interpretatsiya kultur* [The Interpretation of Cultures]. Moskva : ROSSPEN, 560 s. [in Russian]
- Glebin, V.V.** (1998). *Ritual v sovetskoy kulture* [The Ritual in Soviet culture]. Moskva : «Yanus-K», 168 s. [in Russian]
- Gofman I.** (2000) *Predstavlenie sebya drugim v povsednevnoy zhizni* [The Presentation of Self in Everyday Life]. Moskva : KANON-press-Ts, 304 s. [in Russian]
- Mid Dzh. Gh.** (2000). *Dukh, samistj i suspiljstvo. Z tochky zoru socialjnogho bikheviorysta* [Mind, self and society. From the Standpoint of a Social Behaviorist]. Kyjiv : Ukrajinjskij Centr dukhovnoji kuljture, 416 s. [in Ukrainian]
- Musikhin, G.I.** (2015) «Blesk i nishcheta» politicheskikh ritualov [«Shine and poverty» of political rituals] *Zhurnal politicheskoy filosofii i sotsiologii politiki «Politiya. Analiz. Khronika. Prognoz» - Journal of Political Philosophy and Sociology of Politics "Politics. Analysis. Chronicle. Forecast"* (2), 98-109 DOI: 10.30570/2078-5089-2015-77-2 [in Russian].

Статтю надіслано до редколегії 21.10.2020 р.
Статтю рекомендовано до друку 27.11.2020 р.